

הרצאת אזרחות – עו"ד סאוסן זהר

סאוסן היא עו"ד בעדאללה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל.

עד 2003 החקיקה הרלבנטית לעניין אזרחות הכילה את החוקים הבאים :

חוק השבות מ 1951 - נותן אזרחות אוטומטית לכל יהודיה בעולם.

חוק האזרחות מ 1952 - נועד לכל מי שאינו יהודי – בעצם לערבים.

ההפרדה הזו יצרה שני תחומים. לעומת האזרחות האוטומטית ליהודים – חוק האזרחות נתן אזרחות במקרים מסוימים.

סעי' 7 בחוק האזרחות אפשר לערבים לעשות איחוד משפחות.

משנת 2003 ישראל טענה שהערבים מנסים לנצל את הליך איחוד המשפחות על מנת לפגוע בביטחון המדינה - ולכן חוקקה חוק שקבע איסור כניסה לישראל לצורך איחוד משפחות לכל מי שהוא תושב הגדה ועזה. בחוק נקבע איסור גורף כדי להגביל כניסת פלסטינים לישראל.

בעקבות כך הוגשה עתירה גדולה לבג"ץ וב 2006 קבע בג"ץ שהחוק חוקתי. ההרכב היה חלוק בדעותיו.

אחת מההשקפות שהיו בפס"ד -

זו מדינת ישראל והיא מדינה ריבונית. המדינה יכולה להחליט מי יכנס ומי לא. לא האזרח הוא שמחזיק במפתח הכניסה למדינה. מדינה יהודית זכאית לשימור אופייה היהודי. שיקול זה זה מצביע גם על שיקולים דמוגרפים שבימינו נתן להם גיבוי. חשין הוביל עמדה זו שהיא עמדת הרוב.

עדאללה בדקה וראתה שמתוך 120,000 שביקשו בקשה לאיחוד משפחות רק 26 היו חשודים כמעורבים באיזושהי רמה (לא ידועה) בפעילות שפוגעת בביטחון המדינה אבל לא הוגש אף כתב אישום.

אנחנו טענו שנתון זה משמיט את הטיעון הביטחוני שהביאה המדינה.

לפיכך, מה שנשאר הוא הטיעון הדמוגרפי. חשין בפירוש רמז לכך שמדובר בעניין דמוגרפי. זהו שימוש בכלי משפטי כדי לקבע את אופייה היהודי של ישראל.

העוזר המשפטי של הנשיא ברק דאז אמר שבמסדרונות ביהמ"ש היה ברור שהנושא בליבו הוא דמוגרפיה.

היבט נוסף שדיברנו עליו הוא אודות הפגיעה בזכויות האזרחים הערבים. ברור שמי שנפגע מההסדר הוא ערבים שרוצים להתחתן עם ערבים/ות מגדה ומעזה. זוהי פגיעה בזכותם לחיי משפחה. בשנת 2007 הרחיבו את האיסור גם לגבי מדינות ערביות נוספות. אם אני כערביה אכיר ערבי שחי בארה"ב ויש לו אזרחות לבנונית מלידה - גם אם הוא לא רוצה באזרחות זו - אני לא אוכל לחיות איתו כאן כשהוא בסטטוס של אזרח.

אם הלבנוני הזה יהודי – הוא יוכל לקבל אזרחות מכוח חוק השבות.

לשון חוק האזרחות היא ניטראלית אבל מההקשר שלו ברור שהוא רלבנטי בעיקר לערבים. זאת מאחר שליהודים יש אזרחות אוטומטית מכוח חוק השבות. כך יוצא שכל ערביה לא תוכל להיכנס לישראל לשם איחוד משפחות. - לא תוכל לקבל שום סטטוס בישראל. זאת לעומת עובד פלשתיני שכן יוכל להיכנס באשרת עובד / פלסטיני שנכנס לישראל לשם קבלת טיפול רפואי / משתף פעולה מהגדה/עזה שגם יוכל להיכנס לישראל.

בישראל יש לפחות 30,000 עובדים פלסטינים מהגדה. למי שרוצה איחוד משפחות לא נותנים להיכנס לישראל אבל לעובדים כן נותנים להיכנס. נתון זה משמיט את הקרקע תחת השיקול הביטחוני שישראל מציגה. ברור שיש כאן שיקול הדמוגרפי שקובע מי ייכנס ומי לא ובאיזה נסיבות. איסור כניסה לצרכי איחוד משפחות הוא אמצעי פוליטי לעשות הפרדה בין הערבים הפלסטינים כאן (ערביי 48) לבין הערבים הפלסטינים בשטחים (ערביי 67) לבין ערבים מהמדינות הערביות. זאת לעומת העובדה שהמשפט הביני"ל מחייב מדינות לאפשר למיעוטים ילידים לשמור על קשר עם בני עמם. כך יוצא שההפרדה שנוצרה בישראל פוגעת בחוק הביני"ל.

ב 2008 תיקנו שוב את חוק האזרחות וקבעו שמי שמבקר במדינות אויב – תישלל אזרחותו. כך יוצא שאני לא יכולה להתחתן בעזה ולחזור לכאן. אזרחותי יכולה להישלל כי ביקרתי בעזה שזה מדינת אויב. חוק זה מייצר איסור גורף. מספיקה העובדה שהם משתייכים למדינות ערביות כדי שלא יוכלו להיכנס לישראל. ישנה חריגים בחוק אך הם חלים רק על תושבי הגדה. החריגים לא חלים על עזה ועל מדינות שהוגדרו כמדינות אויב.

בעקבות התיקונים של החוק עתרנו שוב לבג"ץ.

לפני כמה חודשים שאלנו את המדינה שוב – כמה מאלו שביקשו איחוד משפחות היו מעורבים בפגיעה בביטחון המדינה? המדינה ענתה שמשנת 1997 עד 2010 היו 54 מעורבים. לא ידוע מה סוג המעורבות. לא ברור איך נקבע מי מעורב ומי לא. בשנים הללו הוגשו רק 7 כתבי אישום ורק 2 כבר נאסרו ושחררו מה שמצביע על מידת מעורבותם..

סעיפי הנאמנות במדינות אחרות הם לחוקי המדינה או כמו באנגליה – למלכה. רק בישראל יש חובת נאמנות לערכי דת מסוימת / לערכי ציונות. חוקי האזרחות מבקשים לשלוט בדמוגרפיה ולדכא בעלי השקפות שאינם ציוניות.

לעניין הנמקתו של חשין בבג"ץ -

גיור קפיצה הוא גיור שנעשה בחו"ל כי זה שם יותר קל. לאחר גיור זה מוכרים בחו"ל כיהודים וזוכים כאן באופן אוטומטי באזרחות.

עתרו לבג"ץ נגד גיור קפיצה ואמרו שהגיור צריך להיות כאן בישראל. בפסק דין זה חשין אמר שזהו הציווי של חוק השבות שנכנס כמה שיותר יהודים - לכן ניתן להם מעמד כאן. מעניין שפתאום הריבונות והמפתח ניתנים לכל קהילה יהודית בחו"ל.

עניין אחר אך קשור - לפני כמה שנים דיברו הרבה על רצון לעשות חוקה. היום יש שיח ציבורי ער על מדיניות הגירה של ישראל. בעיית הפלסטינים נפטרה בעזרת חוק האזרחות והבעיה שנשארה היא מהגרי עבודה ופליטים. לגבי מהגרי העבודה, אחת הבעיות המרכזיות היא שהילדים מקבלים אזרחות ישראלית ואז יש כל הזמן חשש לפירוק המשפחה ולגירוש.

ישבה ועדה שעסקה בחוקי הגירה והמליצה -

מהגרי עבודה - אולי ניתן תושבות קבע למי שבישראל 7 שנים. העקרון בבסיס ההמלצה - אחרי 7 שנים - ישקלו לתת להם סטטוס אחר.

לגבי פליטים אמרו דבר דומה - מי שכאן הרבה זמן יקבל סטטוס. כמו כן אמרו שצריך להרחיב הגדרת פליטים כך שתחיל כל מי שבא ממדינות בהן יש מלחמה. זה אפילו יותר ממה שמשפט ביני"ל קובע לעניין פליטות. מה שכולם מפספסים כאן זאת את קיומו של חוק האזרחות שאין כמותו באף מקום בעולם. מצד אחד רוצים להיות ליברלים ומנסים להראות באמצעות הרחבת הגדרת פליט. מצד שני - מה עם זכויות לפלסטינים? נוצרת כאן היררכיה שבה לערבים פלסטינים מעמד הכי נמוך ועדיף להיות פליט / מהגר עבודה.

שירין: אנחנו בכיין הוצאנו נייר עמדה יחד עם רופאים לזכויות אדם. ראינו שיש 15,000 נשים שחיות כאן, מרכז החיים שלהם כאן ורק שליש מקבלות היתרים. לחלק קטן מהנשים המדינה נותנת סטטוס מינימאלי אבל אין להן כמעט זכויות. נשים הן בד"כ אלה שמגיעות משם לפה ולכן האוכלוסייה שנפגעת היא בעיקר נשים.

שני: עולה כאן הסוגיה של הפרד ומשול. לא רק בין פלסטינים למהגרי עבודה לפליטים אלא גם זה שברור שזה ילך לכיוון של מדינה דו לאומית. אולי החוקים עוזרים לייצר הפרדה ברורה יותר - יהודים כאן ופלסטינים שם.

סאוסן: בדקתי את הנושא של אכיפת עבירת הפוליגמיה. פוליגמיה היא עבירה פלילית שדינה מאסר 5 שנים. לקחתי פסקי דין וגזרי דין ובדקתי מה המדינה עושה. ראיתי שיש כתבי אישום אבל העונשים מאוד קלים. המקסימום ענישה היה 8 חודשים. המסקנה שלי היא שהמדינה לא אוכפת את זה וזו עבירה שמאוד פוגעת בנשים. פתאום גיליתי שדרך חוק האזרחות יש הרבה יותר אכיפה של הפוליגמיה. המדינה מנעה איחוד משפחות בגלל פוליגמיה יותר מאשר שעשתה כשדובר "רק" בעבירה הפלילית.